

CHIPUL SERGENTULUI PENEȘ CURCANUL ÎN VIZIUNEA PICTORULUI CORNELIU VASILESCU

Marian ANTONIU*

The face of Sergeant Peneș Curcanul in the vision of the painter Corneliu Vasilescu

Abstract

The oil paintings on canvas "Peneș Curcanul" and "Veterans of Vaslui" by the painter Corneliu Vasilescu is an evocation of the heroism of the soldiers of the VII Vaslui Infantry Regiment VII "Racova" Nr. 25, reached the age of old age. Painted in the year of the Centenary of the Romanian War of Independence (1977), the works depicted in the foreground the legendary figure of Vaslui, the major platoon leader Constantin Țurcanu, known as the one who, in Plevn, turned the nickname into fame - Peneș Curcanul - Sergeant in his poetry Vasile Alecsandri. In the paintings "Peneș Curcanul" and "Veterans of Vaslui", Corneliu Vasilescu solves problems of composition and color by painting the face of veteran Peneș Curcanul with naturalness and reflective touch. Despite a duplicitous image of Romanian plastic art from the late '70s meant to overcome socialist censorship, Corneliu Vasilescu appeals to experiments of color, shape and composition influenced by various international trends and combines the traditions of modern painting with an original art and an "own stylistic brand".

Cuvinte cheie: *Peneș Curcanul, pictură, portret, veterani vasluieni, pictorul Corneliu Vasilescu.*

Keywords: *Peneș Curcanul, painting, portrait, veterans of Vaslui, the painter Corneliu Vasilescu.*

Dintre eroii armatei române ce s-au remarcat în Războiul de Independență (1877-1878), al Doilea Război Balcanic (1913), Primul Război Mondial (la care România participă între anii 1916-1918) și campania din Ungaria (din 1919), se distinge figura legendară a plutonierului major vasluian Constantin Țurcanu (fig. 1), cunoscut ca cel ce a transformat porecla în renume - *Peneș Curcanul*¹ - Sergentul din cunoscuta poezie a lui Vasile Alecsandri.

Constantin Țurcanu s-a născut în Vaslui la 1 martie 1854². La 15 mai 1875 a intrat în rândurile Regimentului 13 Dorobanți, iar la începutul războiului pentru independența

* Muzeograf, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui.

¹ Mihai Cristian Șelaru, *Constantin Țurcanu sub pana lui Peneș Curcanul*, în „Acta Musei Tutovensius”, Anuarul Muzeului Vasile Pârvan Bârlad, Vol. II (Memorialistică), Bârlad, 2016, pp. 65-72.

² Gavrilă Săcădat, *Peneș Curcanul (Sergentul Constantin Țurcanu)*, Editura Militară, București, 1970, p. 19.

României avea grad de caporal. Participă la luptele pentru cucerirea redutei Grivița și este decorat cu Ordinul „Steaua României” cu spade pentru fapte de război.

Peste câteva decenii, dovedindu-și dragostea de țară, Constantin Țurcanu, militar în rezervă acum, se oferă voluntar în al Doilea Război Balcanic din 1913, luptând alături de Regimentul VII „Racova” nr. 25 Infanterie și în timpul Primului Război Mondial, participând cu succes la luptele de la Oituz sub comanda generalului Eremia Grigorescu, dar și în campania din Ungaria³.

În 1922, comandantul Regimentului VII „Racova” (fig. 2) a hotărât rămânerea plutonierului Constantin Țurcanu, pentru merite excepționale, în cadrele active ale unității până la sfârșitul vieții⁴. Moare la 15 noiembrie 1932. Pentru a-i cinsti memoria, în anul 1934 la Vaslui a fost construit, din marmură, piatră și bronz, Mausoleul Peneș Curcanul⁵.

*

Evocarea chipului sergentului Peneș Curcanul se regăsește în viziunea cunoscutului pictor și grafician contemporan român Corneliu Vasilescu în două lucrări de pictură în ulei pe pânză: portretul „Peneș Curcanul” (fig. 3) și „Veteranii vasluieni” (fig. 4), în care în prim plan este zugrăvit sergentul Peneș Curcanul alături de ostași veterani ajunși la vârsta senectuții. Cele două lucrări de pictură sunt realizate în anul Centenarului Războiului de Independență al României, anul 1977.

Portretul „Peneș Curcanul” (fig. 3) se află în patrimoniul Casei de Cultură a Sindicatelor „Constantin Tănase” din Vaslui iar tabloul „Veteranii vasluieni” (fig. 4) se găsește în patrimoniul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui alături de alte lucrări ale pictorului Corneliu Vasilescu. Acestea au ajuns la Vaslui pe baza achiziției Consiliului Culturii și Educației Socialiste, prin Oficiul pentru Organizarea Expozițiilor de Artă, fiind transferate către instituțiile amintite la sfârșitul anilor '70 ai epocii socialiste.

Oferind o disponibilitate de a privi la trecutul glorios al neamului românesc pentru a realiza o rezolvare plastică cu un înalt grad de autenticitate și plasticitate a operei picturale, Corneliu Vasilescu dezvăluie în cele două lucrări abilități figurative ce contribuie la personalizarea stilului propriu. În aceste lucrări, pictorul denotă o „inteligentă putere de reducere a imaginii la elementele cele mai rezumativ - sugestive”⁶, soluționează problemele de compoziție și culoare pictând cu o anumită prospețime chipul sergentului Peneș Curcanul, iar pe cele ale veteranilor vasluieni cu naturalețe și tentă reflexivă. Cromatica stă sub semnul măsurii, regăsind un colorit rafinat pe o construcție a formei viguroasă.

Asemenea altor realizări ale artistului dedicate unor eroi ai neamului românesc, voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt (fig. 5), domnitorul Alexandru Ioan Cuza sau omul politic Mihail Kogălniceanu, în cele două lucrări regăsim o seamă de particularități ale

³ Constantin Chiper, *Cronica militară a județului Vaslui*, Editura PIM, Iași, 2013, p. 30.

⁴ Maria Ioniță, *Considerații asupra identității lui „Peneș Curcanul”*, în „Muzeul Național”, Anuarul Muzeului Național de Istorie, nr. IV, 1978, p. 560.

⁵ Constantin Chiper, Nicolaie Mihai, Mircea Fitcal, *Omăgiu eroilor județului Vaslui*, Editura Sfera, Bârlad, 2016, p. 37.

⁶ *** *Pictură Corneliu Vasilescu, februarie - martie, 1977* (pliant expoziție), Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Socialistă România, București, 1977, nepaginat.

viziunii artistice proprii pictorului Corneliu Vasilescu, particularități bazate pe limbajul plastic modern ce cuprinde tendințe și orientări diverse, de la soluții plastice tradiționale până la provocările artistice contemporane⁷.

În ciuda unei imagini duplicitare, oarecum caracteristică artei plastice românești de la sfârșitul anilor '70, menită adesea doar să treacă de cenzura socialistă, Corneliu Vasilescu apelează la experimente de culoare, formă și compoziție influențate de diverse tendințe, la modă pe plan internațional, combinate cu estetici, tradiții și practici moderne în încercarea de a crea o artă originală și o „marcă stilistică” proprie⁸.

*

Cine este, în fapt, artistul plastic Corneliu Vasilescu? S-a născut în Bârlad la 23 octombrie 1934 într-o familie de intelectuali, mama Alexandra fiind profesoară de desen, iar tatăl Nicolae Vasilescu avocat. Constrâns să supraviețuiască după arestarea tatălui, fost primar țărănist, ajuns deținut politic în regimul comunist postbelic, Corneliu Vasilescu pictează și debutează în anii '60, chiar înainte de începerea studiilor universitare de specialitate, în cadrul expoziției interregionale a Uniunii Artiștilor Plastici, filiala Iași. Se remarcă încă de atunci ca un bun desenator și colorist, astfel că, în 1968 devine membru al Uniunii Artiștilor Plastici (U.A.P.).

Între 1968 și 1974 urmează cursurile Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția Pictură, clasa Profesorului Gheorghe Șaru⁹. Studiile universitare contribuie la șlefuirea dexterităților picturale în abordarea portretului și a compozițiilor figurative, cu un desen care „stă în picioare”, o inteligență plastică și o idee în fiecare compoziție¹⁰, abandonate ulterior în profitul experimentelor de tot felul. Problematica picturii contemporane îl transformă într-un colorist rafinat, ce a eliminat treptat din limbajul său artistic reperele obiectuale și referirile la concret¹¹.

În 1973, cu un an înaintea terminării Institutului, participă, împreună cu pictorul Lucian Georgescu, la Experimentul de remodelare estetică a unei hale a Fabricii de Rulmenți din Bârlad, Experiment coordonat de criticul de artă Alexandra Titu¹². A realizat atunci 10 panouri în scopul ameliorării vizuale a unui spațiu de producție industrială.

Imediat după terminarea studiilor universitare, în 1974, participă la expoziții naționale importante, precum „Autoportretul în pictura românească” (organizată la Muzeul de Artă Iași) și „Portretul în arta contemporană românească” (de la Muzeul de Artă Modernă și Contemporană Galați).

Între 1976 și 1979 a fost muzeograf la Oficiul Național pentru Documentare și Expoziții de Artă și președinte al Comisiei de cenzori din cadrul Uniunii Artiștilor Plastici din România. A predat, în calitate de profesor, la Universitatea de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, dar a preferat apoi să se îndrepte către Liceul „Nicolae Tonitza”

⁷ Valentin Ciucă, *Corneliu Vasilescu*, Editura Art XXI, Iași, 2004, pp. 9-23.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Constantin Prut, *Dicționar de artă modernă și contemporană*, Editura Albatros, București, 1982, pp. 461 - 462.

¹⁰ Theodor Redlow, *Fără dureri inutile* (interviu), în „Corneliu Vasilescu, uleiuri, goașe, 1980-1993” (pliant expoziție, Teatrul Național București), Centrul Soros pentru Artă Contemporană, București, 1993, nepaginat.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

din București, unde, după 1990, a înființat Catedra de pictură pe care a și condus-o câțiva ani. Din 1983 a predat, ca profesor invitat, cursuri de compoziție și culoare la Universitatea din Darmstadt (Germania).

Între timp, Corneliu Vasilescu a participat la numeroase expoziții în țară și străinătate, ajungând să fie recunoscut drept un reprezentant ilustru al expresionismului abstract în România, fiind supranumit „maestrul gestualismului românesc”¹³. Ca recunoaștere a meritelor sale artistice, a primit numeroase premii și distincții, dintre care amintim Premiul pentru pictură al U.A.P. București - 1977, Premiul pentru pictură „Nicolae Tonitza” al U.A.P. București - 1999, Premiul U.A.P. Chișinău (Republica Moldova) - 2000, Premiul pentru tehnica acuarelei al U.A.P. Tulcea - 2001, Premiul pentru pictură „Lascar Vorel” al U.A.P. Piatra Neamț - 2003, „Ordinul Meritul Cultural”, în grad de Ofițer, conferit de Președinția României - 2004 și Premiul de Excelență al U.A.P. pentru întreaga activitate desfășurată în serviciul artei - 2011¹⁴.

*

În final, să mai precizăm și faptul că în aprecierile criticilor, Corneliu Vasilescu apare ca o personalitate artistică spontană și sensibilă, cu o viziune abstractă asupra compoziției dar foarte riguros în aranjarea armoniilor cromatice. Pictura lui Vasilescu se apropie de cea conceptuală, în special datorită amintirilor explozive cromatice specifice pictorilor foviști¹⁵. Abordând creația personală de pe bazele unei bogate culturi artistice și filosofice, artistul se înscrie în prelungirea tradițiilor coloriştilor români ce îmbină un temperament tumultuos, avid de spațiu și de mișcare, cu un spirit riguros ce domină autoritar elementele limbajului plastic¹⁶.

În prezent, pânzele lui Corneliu Vasilescu (fig. 6), mai ales cele de mari dimensiuni impresionează prin gestică amplă cu volute și arabescuri spontane. Pictura sa, abstracționistă și deopotrivă gestualistă (datorită, în primul rând, stilului liber, direct și impulsiv), generează o realitate senzorială încărcată de vibrație lirică și rafinament cromatic.

¹³ Pavel Șușară, *Referințe critice*, în „Corneliu Vasilescu...”

¹⁴ *** CV Corneliu Vasilescu, în *Corneliu Vasilescu. Grafică didactică militantă* (pliant expoziție) Galeria „Simeza”, București, 30 iunie 2014, nepaginat.

¹⁵ Mircea Deac, *Lexicon critic și documentar. Pictori, sculptori și desenatori din România, secolele XV-XX*, Editura Medro, București, 2008, p. 470.

¹⁶ Constantin Prut, *op. cit.*, p. 462.

Anexe

Fig. 1. Veteranul Constantin Țurcanu la 69 de ani (fotografie de epocă, 11 decembrie 1923)

Fig. 2. Constantin Țurcanu în 1927 (alături de colonelul M. Hristescu, comandantul Regimentului VII Infanterie nr. 25 „Gr. C. Prezan”)

Fig. 3. Corneliu Vasilescu, „Peneș Curcanul” (ulei/pânză, 70 x 90 cm, Casa de Cultură a Sindicatelor „Constantin Tănase” Vaslui

Fig. 4. Corneliu Vasilescu, „Veteranii vasluieni” (ulei/pânză, 130 x 90 cm, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui)

Fig. 5. Corneliu Vasilescu, „Ștefan cel Mare” (ulei/pânză, 150 x 130 cm, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui)

Fig. 6. Corneliu Vasilescu, „Arc” (ulei/pânză, 160 x 146 cm, Colecția de Artă „Dr. Constantin Teodorescu” de la Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui)